

Да би стварно разумели садашњост и сагледали шта нам доноси будућност, не смемо да занемаримо историјско искуство. Данашња Србија, у многочему и подсећа на ону из тридесетих година. Уосталом, тадашњи свет оптерећен тешком рецесијом, агонијом демократије и успоном тоталитаризма, на неки начин генерално побуђују асоцијације и поређење са савременим светом. И тада је једна велика сила промовисала „евроинтеграције“ и стварала „нови светски поредак“. И тада није добро пролазио онај ко се томе опирао.

ПОВРАТАК У ТРИДЕСЕТЕ

Као и сада, и тридесетих година 20. века, наша земља се копрцала да опстане на нестабилној геополитичкој раселини. Српско-хрватски односи, а од њих је на „овим просторима“ много тога зависило, били су на ниском нивоу. Београд је увек био спреман на уступке, за разлику од Загреба. Ради илузија о југословенском јединству, Србија је пропустили шансу да створи своју националну државу, која би обухватила већи део српског простора. А Хрвати, „расположени“ за „братство“, у околностима које су за њих биле неповољне, показали су право лице чим су се оне промениле. Показали су оно исто лице, које су наши преци могли да виде 1914. године, када је руља у Загребу викала: „Србе на врбе“, а хрватске пуковније полетно кретале у бој против Србије.

Многим се тих 30-их година учинило да су српске победе и велике жртве биле узалудне. Деловало је да су моћни кругови на Западу, иако су се у једном моменту тактички поиграли са идејом стварања уједињене српске државе, суштински били против концепта јаког српства. Као што су то, уосталом, и данас. Обе Југославије распале су се у сукобима, с тим што је прва била уништена директно од западних војних формација, док је у случају друге западни фактор био „само“ катализатор деструкције.

Као и данас, и крајем 30-их година брзо су се мењале спољнополитичке околности. Француска, дотадашњи главни ослонац Југославије, за њу је све мање марила. Пред немачком опасношћу тражила је прибежиште у савезу са Италијом, и ради тога је била спремна да жртвује своје српске савезнике. И ту није био крај невољама. Због напада на Абисинију, Друштво народа је новембра 1935. године завело економске санкције Италији – главном спољнотрговинском партнеру Југославије. Велике силе нису морале прилежно да спроводе санкције, но од другоразредне државе каква је била наша, очекивало се да поштује одлуке „међународне заједнице“! Тако се Југославија нашла на

рубу економске пропасти. Као и тада, и данас наша земља мора да спроводи многобројне налоге међународних финансијских институција; налоге који је спутавају или јој чак наносе и директну штету. Такође, и сада се налазимо на ивици економског суноврата и потпуног банкрота.

Тешка рецесија и политичка нестабилност довеле су владу у безизлазну ситуацију. Кнез Павле је прихватио интензивирање економских веза са Немачком, јер је схватио да ничему позитивном не можемо да се надамо од англосаксонске политике и либералне економије. Када су се кнез и председник владе обратили Лондону, са молбом да се због тешке кризе тржиште Британске империје отвори за наше производе, и да се повећа ниво британских инвестиција у Југославији, добили су одговор какав се и данас од Англосаксонаца добија: „У Енглеској важи правило да трговци купују тамо где сами желе“. Дакле, излаз се морао тражити на другој страни, као што се и данас све озбиљније размишља о економским партнерима мимо САД и ЕУ (Русија, Кина, Јапан, Индија, арапски свет...)

Паралеле са тридесетим годинама су бројне. После личности од ауторитета попут краља Александра и Милошевића, који су олако и погрешно проглашени за великосрпске националисте, долазе углавном слаби и неодлучни политичари. Кнез Павле је био свестан колико је земља растрзана и нестабилна, па иако је био англофил, увидео је да је умерени геополитички заокрет ка Немачкој једини начин да се земља сачува. Међутим, није био довољно јак да благовремено истраје у спровођењу политике, за коју је схватио да је корисна. Тако је и покојни премијер Ђинђић, непосредно пред смрт, разочаран у „савезнике“ размишљао о промени и спољнополитичког курса. Нажалост, нисмо били у прилици да видимо шта би из тога произашло. Овде се види како тешка спољнополитичка искушења утичу на то да српски лидери иду и насупрот својим уверењима.

Енергични Милан Стојадиновић, схвативши поруку, брзо се (попут многих других у Европи) окренуо Немачкој. Резултат није изостао – Југославија је доживела привредни бум. Према истраживањима западних економских историчара, пред Други светски рат имала је, у поређењу са западним земљама, осетно виши Бруто домаћи производ по глави становника него СФРЈ, у односу на те исте земље на врхунцу свог развоја 1987. године!

Са данашње позиције, лако је осуђивати економску сарадњу са нацистичком Немачком, али се треба сетити да су са њом имали најјаче економске односе управо земље, које су представљале „колевке демократије“. Ни Лондон ни Париз, а ни Вашингтон, нису били

гадљиви на профит који је доносила привредна сарадња са Берлином. Но, за разлику од Стојадиновића, који је остварио импозантне привредне резултате, наша проевропска елита после Петог октобра, успела је само да распрода привреду и да додатно задужи земљу. Стојадиновићев прагматизам је био у служби државе, док су многи баштиници тековина ДОС-а, државу стављали у функцију свог личног прагматизма.

Англосаксонци нису хтели да толеришу губљење политичке и економске контроле над нашим, за њих стратешки важним, простором. Просто се стиче утисак да су тада, као и данас, можда и подстакнути нашом раније испољеном политичком наивношћу, очекивали да се кротко жртвујемо туђим интересима (дајемо много, а заузврат добијамо само наду да ћемо бити прихваћени од „међународне заједнице“). Стога су дали све од себе да одстране прагматичног српског политичара, који је својој земљи дао право да ради оно што је за њу корисно. У томе су и успели уз помоћ кнеза Павла, уплашеног због пораста моћи Милана Стојадиновића.

Није то био о први пут да су нас међусобни политички сукоби, неретко подстрекивани са стране, доводили у историјски ћорсокак. Поставља се питање шта би се десило да су српски лидери онда, као и данас, имали мало више политичке мудрости, и да су мање били подложни страним утицајима. Како би изгледала политичка ситуација да није дошло до сукоба Ћинђића и Коштунице, Стојадиновића и кнеза Павла или, пак, до садашњег разлаза Коштунице и Тадића. Нажалост, личне сујете и политичке омразе, заједно са наивном вером у Запад, често су водиле наше политичаре у позицију да праве многе грешке и срљају, скупа са земљом, у катастрофу.

СРПСКО-ХРВАТСКИ И ДРУГИ ОДНОСИ

О политичкој наивности и глупости Срба може се написати читава енциклопедија. Српска политичка елита је пред Други светски рат, као и данас, гајила ирационалну наду у могућност успостављања добрих односа са Хрватима. При томе, били су спремни да иду далеко у повлачењу потеза штетних за наше виталне, националне и државне интересе, понижавајући тако и себе, и нас.

На сличан начин је и принц Павле, после свог негативног искуства током дотадашњег заједничког живота, поверовао у илузију да је реално очекивати да се односи између два народа суштински поправе, а земља учврсти. Само је потребно да „тврдоглави Срби“ изађу у сусрет хрватским захтевима. Наравно, ни онда, као ни данас, оно што би

Београд урадио ради помирења, а био је спреман на тешка понижења и жртвовања, није имало позитивног ефекта у Загребу. Напротив, Хрватска је желела нове и нове, често ирационално захтевне уступке, као и нова понижења Србије. Српску кооперативност је тумачила као слабост.

Стојадиновић је био тврд и прагматичан преговарач, тако да су га и Англосаксонци и Хрвати жигосали као „српског националисту“, и доживљавали као сметњу „нормализацији“ српско-хрватских односа. Уз то отварање хрватског питања, уз убеђивање кнеза Павла да је његово решавање важно за опстанак земље, за Енглезе је било згодно – како би се ратосиљали Стојадиновића и ојачали свој утицај. Знали су да ће он бити упоран у одбрани српске позиције и неспреман да Загребу чини неразумне уступке. Сценарио се и остварио, а Стојадиновић је био приморан да се повуче са места председника владе. Његов пад је изазван синхронизованом акцијом домаћих и страних центара моћи. Звучи познато.

Како то већ код Срба често бива, нож у леђа Стојадиновићу забила је његова верна „десна рука“. У питању је био Драгиша Цветковић. За лојалност према кнезу, награђен је местом председника владе. Одмах се бацио на поверени задатак, на „нормализацију односа у региону“, а пре свега српско-хрватских односа. За такав „велики циљ“ српски кооперативни политичари нису жалили српске земље и српске интересе. Уосталом, другачије споразум са Хрватима и није могао да се постигне. За њих је компромис подразумевао – дати им скоро све што траже. Као што и данас сматрају, да ка помирењу води наше прихватање њихове верзије прошлости, и у складу с тим, испољавање кривице и мазохистичко кајање, а уз заборављање свих српских великих страдања (према истраживањима хрватских статистичара она су неупоредиво већа од хрватских страдања).

„Компромисни“ споразум склопљен је 26. августа 1939. године, пар дана пред избијање Другог светског рата. Хрвати су ушли у југословенску владу (познату као влада Цветковић-Мачек), а Југославија је фактички постала асиметрична федерација тј. новостворена Бановина Хрватска, добила је статус федералне јединице са великим надлежностима: самостална законодавна делатност и правосудни систем (није било више судске инстанце ван бановине), финансијски суверенитет, унутрашње послове, право хрватског бана да директно општи са круном... С друге стране, хрватски посланици и министри на југословенском нивоу учествовали су у одлучивању о свим тим питањима на простору ван Бановине Хрватске. Просто се стиче утисак да је тај преседан био инспиративан за Кардеља – наметање модела по коме су слична права у односу на тзв. ужу Србију добиле наше покрајине. Историја се понавља, као што рече чика Маркс – као фарса, а у нашем случају – са трагичним „печатом“.

Као и онда, ни данас српска политичка елита нема прави одговор на непрекидне хрватске (а и друге) аспирације на српске просторе, како политичке тако и економске природе. Како са српске стране није било артикулисане националне политике, Хрватима је, противно реалном односу снага, полазило за руком да остваре своје максималистичке планове. Хрвати су дрско, чак и не износећи смисаоне аргументе, тражили за њихову бановину и територије са српском већином, на које су Хрвати полагали историјско право (нпр. Лика, Банија, околина Книна), и оне историјски српске територије где су већинско становништво представљали католици, који су се тада декларисали као Хрвати (нпр. Западна Херцеговина, делови Централне Босне, Далмација јужно од реке Цетине). Штавише, тражили су и области на које нису полагали историјско право, нити су Хрвати у њима представљали већину, као што су Срем, Бачка и Дубровник. У Дубровнику и околини већинско становништво су чинили Срби католици. Срем никада није био део независне средњовековне Хрватске, а Бановина Хрватска и Славонија, у чији састав је доспео, представљала је само угарску административну јединицу. Чак ни на тај начин, Бачка није била повезана са Хрватском.

Нажалост, било је српских политичара који су у доба Краљевине Југославије били ради да Хрватима дају све што желе. Као што и данас, у Србији постоје политичари попут Чанка, који одлазе на хрватске националистичке скупове на којима се промовише екстремистичка идеја „Сријем Хрватској“. Интересантно је и то, да су српски политичари Хрватима дали много више, но што је икада „њихов“ Беч био спреман да им да. Водећи аустријски и угарски кругови, ни под каквим околностима, нису допустили да се уједине тадашња Бановина Хрватска и Славонија – са Далмацијом. Аустријанци и Мађари су били свесни да тиме неће бити купљена хрватска лојалност; напротив, биће подгрејани хрватски апетити.

Уз то, аустроугарске власти нису хтеле да револтирају хабзбуршке Србе, тако што ће њихови интереси бити угрожени задовољавањем хрватских претензија. Али, зато су српски политичари, Цветковић и принц Павле, Хрватима дали готово све што су тражили! Добили су уз Хрватску, Славонију и Далмацију, и Западну Херцеговину, делове Централне Босне, босанске Посавине, и западни део Срема. При томе, није се водило рачуна што су многи крајеви претежно (били) настањени Србима. Кажу, да се услед хрватске незајажљивости током преговора изнервирао и кооперативни Драгиша Цветковић, и упитао: „Па на основу којих критеријума све то тражите?“. Неко од Хрвата му је одговорио: „Треба нам животни простор“. И српски политичари, ради сопствене власти и каријера, али и због илузија о „братству“, „могућем јединству“ и „западним вредностима“ – тај животни простор су им и дали!

Успостављена хрватска бановинска администрација, послужила је као темељ будуће НДХ. Та квислиншка држава, добила је већ готов управни апарат, полицију, законодавство. Хрвати су од 1939. године почели несметано стварати и паравојне јединице, које ће током априлског рата 1941. нападати југословенску војску и тако још више погоршавати и онако очајно стање. Уз то, клица државности и механизми за пропаганду, олакшали су избијање хрватског „маспока“, у виду масовног дезертирања и појединих побуна, током априлског рата, чиме је умањен одбрамбени капацитет Југославије. Све у свему, српски политичари су својом капитулантском политиком, омогућили стварање инфраструктуре, која ће послужити за спровођење геноцида над српским народом западно од Дрине. О томе је јасно и надахнуто писао Јован Дучић у спису: „Југословенска идеологија, истина о „југославизму“. Ова збирка текстова је и данас толико актуелна, да је свакако треба изнова исчитавати.

СВЕ ЗА ЕВРОПУ, А ЕВРОПА ДАЛЕКО...

Како ствари стоје, добили смо нову социјал-европејску владу. Могуће је да ће у историју ући као влада Цветковић-Дачић. Кажу, превазишли су политичке разлике (или их негирају), како би повели нашу напаћену земљу путем европских интеграција. И нема сумње да бисмо од таквих интеграција могли имати више користи него штете, уколико би оне водиле Србију у правцу европског развоја, отварања нових радних места и стварања „социјално одговорне“ државе. Уосталом, у Србији ниједна политичка странка то не спори, и не заступа другачији курс од „европског“. Без обзира на рационално сагледавање могуће користи од приступања ЕУ, невероватно је да у Србији не постоји ни једна евроскептички опредељена странка, ни једна партија која се опире европским интеграцијама. Можда је добро што је тако, али је чудно, с обзиром на бомбардовање, отимање Косова и Метохије и све друго што су нам поједине европске силе учиниле током 90-их година.

Међутим, нису сви спремни да прихвате чињеницу, да ради европских интеграција Србија мора да плати било коју цену. Можда не експлицитно, али несумњиво имплицитно, од нас се захтева да „толеришемо“ сецесију Косова и Метохије. За сада формално не морамо да је прихватимо, али од нас се тражи да прихватамо одређене одлуке које миц по миц воде у том правцу. Од нас се очекује и да будемо кооперативни, да ништа озбиљно не предузимамо, да не бисмо случајно помрсили рачуне онима, који су истински пројектовали и спровели сецесију наше јужне покрајине. Уосталом, брзо ћемо бити у прилици да видимо хоће ли се влада у формирању опирати „силовању Србије“. Видећемо, такође, да ли ће уследити тужбе против неких земаља које су признале сецесију, и обраћање Генералној скупштини ОУН. На крају, видећемо и да ли ће наша нова влада предузети мере које би предузела чак и лукава проамеричка власт, ако јој до Косова и Метохије и није озбиљно стало, или ћемо ускоро погнуте главе вратити

повучене амбасадоре у Вашингтон, Брисел, Лондон ...

Како сада ствари стоје, ма шта причали заговорници проширивања ЕУ на простор тзв. Западног Балкана, питање је шта ће се дешавати. Видимо на основу ирског „Не“ да је многим „уједињеним Европљанима“ преко главе већ и досадашњи ниво јединства и ширења уније. А још мање желе да „богате залогаје“ деле са сиромашним Балканцима. Саркози је рекао да нема проширења без решења питања „лисабонског устава“. Отуда морамо рећи, иако за то мало ко брине, да није разумно одрицати се нечега што је наше, а за узврат добити само меницу за коју се не зна да ли има покриће. Ако размислимо хладне главе, а не „узаврелим европским страстима“ и „стомаком гладним интеграција“, у овом тренутку делује да су наше евоинеграције на дугом штапу.

Читајте енглеску штампу са почетка 20. века, и цинично ћете се насмејати. Писало се тада и о вечном миру међу европским народима, и о томе да су епохе великих ратова коначно прошле! А оно ... Зато, ко паметан и одговоран може да прогута причу о томе да границе нису више од значаја? Ко разуман може да каже да треба да се одрекнемо нечега што је наше због неизвесне будућности? Државне међе „нису од значаја“ кад нису у питању границе већ постојећих чланица ЕУ или неке друге самосвесне и моћне земље. Сетите се само недавног скандала који је изазвао Вашингтон, и то само зато што се у једној реклами за „Туборг“ пиво појавила карта Мексика са почетка 19. века, а тада је та земља обухватала Тексас, Нови Мексико, део Калифорније, да би јој средином 19. века САД отела и те области.

Коначно, колико год да се свет мењао – неке ствари се нису, нити ће се променити: нормални људи воле своју децу, сви желимо да живимо у благостању, и трудимо се да заштитимо своје интересе. Можда не тако често као наши стари, али ипак одемо да посетимо гробове оних којих више нема, а били су нам блиски. Селимо се, али тешко да се бар понекад са сетом не сетимо краја града или земље у коме смо рођени. И тешко ћемо за некога рећи да је „човек на месту“, ако продаје дедину гробницу да би отишао на одмор или издаје пријатеље ради обећања да ће добити повишицу. Без много размишљања, закључићемо да није нормалан ни онај ко продаје сопствено дете, да би купио кола или нешто друго. За некога ко то уради са туђим дететом, сигурно ћемо рећи да је најгори олош и криминалац! Па зар је онда нормално да као народ и помислимо о нечему сличном!? Зар је нормално да толеришемо слично понашање неких политичара у вези са интересима нашег народа?

Зар је нормално да калкулишемо у вези са могућом користи коју ћемо имати ако се одрекнемо Косова и Метохије, и наших тамошњих сународника!? Уосталом, ако ту логику прихватимо, како ћемо знати да сутра неће доћи на ред Суботица, Нови Пазар или место у коме живимо? А нек свако ко има и трунку илузије зна – онима којима треба наша земља не требано ми! Као што ће Хашим Тачи & екипа покушати да доврше стварање своје „неовисне државе“ којој ће кумовати српски дефетизам, кукавичлук и пасивност. Као што је предратна српска политичка елита својом попустљивошћу само јачала амбиције и полагала инфраструктурне темеље за стварање „неовисне државе“ попут НДХ, тако данас саучествујемо и у стварању тзв. државе Косово.

Задњих месеци постало је јасно оно што се и раније дало наслутити, а то је да присталице теорије да Европа нема алтернативу, и да је свака цена прихватљива ради европских интеграција, нису спремне баш много да се бакћу око таквих ствари као што је територијални интегритет наше земље. Но, социјалисти су и поред свог подозрења, многим од нас приредили непријатно изненађење. У околностима које су макар донекле рехабилитовале СПС у очима обичног народа за грешке и поразе чињене 90-их – њено вођство креће путем који је трасирао НАТО! Оно се одлучује да пактира са онима који су им испоручили бившег председника и да „сарађује“ са силницима који нас мрцваре и одузимају нам Косово. Чини се да је врх СПС-а потпуно „легао на руду“, јер како другачије објаснити западну подршку уласку „Милошевићеве партије“ у врх владе, и то на врло важне позиције (безбедност и енергетика). Узгред, депресивна пасивност национално опредељених странака, показује да су се и оне умногоме помириле са „неправедном судбином“, ако није и нешто горе у питању.

ВЛАДА СРПСКОГ ДНА

Као и 1939. године, Србија се налази на дну, без икакве сувисле покретачке идеје, и без имало храбрости да се суочи са непријатном истином и тешким изазовима. Добили смо владу од које њени „западни пријатељи“, у спрези са домаћим тајкунима, који су много учинили за њено формирање, готово сигурно очекују да одради „неке битне ствари“. Непрекидни уступци и попуштања, представљају оно, што је новој влади стављено у задатак (Хаг, Косово, али и НАТО, Војводина...), исто као и оној из 1939. године. Могуће је да људи који ће чинити ову владу имају и добре намере, и да као и наши министри из 1939. године искрено робују илузијама подгрејаним од стране ментора, али све то не значи да ће у мањој мери трасирати пут до потпуног националног пораза.

На први поглед, највећи проблем за политичке снаге које су формирале нову владу, представљају обећања која су током кампање широке руке делили у вези са муњевитим напретком и осетним бољитком за најшире слојеве становништва. Чак и ако евроинтеграције буду ишле повољним током, у шта сумњамо, многи ће још дуго морати да се боре за голу егзистенцију. Нема ни говора о држави благостања „на брдовитом Балкану“, а њу сада многи лажима охрабрени грађани очекују.

Међутим, за нове владајуће структуре нешто може да буде и горе, бар у комбинацији са већ реченим. Нема тог маркетинга који ће прикрити жртвовање виталних националних интереса, а пре свега прихватање косовске независности. Немогуће је задовољити захтеве западних сила, а да грађанима наше земље не буде јасно да смо поражени и понижени. Са фрустрацијама које ће из тога проистећи, не би се лако суочила ни озбиљна, а камоли ова, и на овакав начин формирана влада.

Многима се чини да је свака влада гора од претходне, и да смо самим њеним формирањем дотакли дно. Но, она за свог мандата бар у нечему често успе – убеди нас да је гора него што смо мислили, и да је успела да пробије дно и продуби „јаму“ у којој се налазимо. И када се тако поново подсетимо да увек може бити горе, они политичари који су учинили да тако и буде, рачунајући на наше пробуђене страхове, почну да нас плаше својим конкурентима! По принципу: „Ми не ваљамо, али бар са нама више нема неизвесности“ или „ми јесмо незамисливо корумпирани и неспособни, али ови ће да вас уведу у изолацију и врате у беду деведесетих“. Но, квалитет ове нове владе је у томе што ће јој тешко успети оваква игра (која јој је иначе помогла да дође на чело државе). Оно што се од ње очекује, јесте признање пораза на више поља и то са далекосежним потезима. Она ће морати да удовољи својим страним и домаћим менторима, па неће бити те медијске воде која ће је „опрати“ пред народом. А ако не удовољи очекивањима ментора, без њихове какве такве подршке, неће моћи опстати дуже на власти.

Пред новом владом стоји паклена дилема: да ли да води национално одговорну политику (после неодговорне кампање) и да се суочи са свим изазовима који ће из тога произаћи, или да буде запамћена као влада потпуног националног и историјског пораза (или барем финализације истог). Можда (лично) прагматичне политичаре и не плаши место које ће им доделити историја те неће бити ни свесни одговорности коју ова влада има. Но, надамо се да их више забрињава какве ће последице имати политика „неподношљиве лакоће попуштања“ бројним притисцима из света и земље („лобији“, кланови и тајкуни), те евидентне улоге оних који ће морати „потписати капитулацију“ по њих лично и по њихове странке. Ипак, сагледавајући у целини владу, као и начин на који је формирана, тешко ће им бити да измере шта је, макар само за њих, мања штета.